

Тема: *Привабливість образу Діка Сенда*

Мета:

- продовжити знайомство з романом «П'ятнадцятирічний капітан»;
- працювати над характеристикою образу головного героя;
- розвивати увагу, спостережливість, навички характеристики літературного героя, вміння висловлювати власні думки;
- виховувати почуття обов'язку, відповідальності, гідності.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань і вироблення на їхній основі вмінь і навичок.

Обладнання: ілюстрації до твору Ж.Верна «П'ятнадцятирічний капітан», тексти роману, «корабельний штурвал».

Перебіг уроку

Організаційний момент.

Актуалізація опорних знань.

Свої твори Жюль Верн призначив підліткам і молоді, про що не раз писав і говорив. У розмові з італійським дитячим письменником Едмондо де Амігісом він сказав: «Причина популярності моїх книжок у тому, що я ладен пожертвувати мистецтвом, але не напишу жодної, що їх не змогли б прочитати діти, для яких я творю і яких я дуже люблю».

Діти, що вас вражає в романі «П'ятнадцятирічний капітан»?

Відповіді учнів.

Саме цим і відрізняється пригодницький роман від інших. Давайте згадаємо, що ми називаємо пригодницьким романом? (пригодницький роман - роман, сюжет якого насичений незвичайними подіями й характеризується їхнім несподіваним поворотом, великою динамікою розгортання).

- Доведіть, що «П'ятнадцятирічний капітан» – це пригодницький роман.

Відповіді учнів.

Ви уважно читали роман і помітили, що у творі діють добрі і злі персонажі. Між ними точиться боротьба, в якій перемагає добро. І це – завдяки силі характерів,

мужності, відданості позитивних героїв, які ризикують життям, щоб врятувати друзів. То давайте згадаємо героїв роману.

Літературна вікторина «Впізнай героя».

- ✓ «Вона була здорова та смілива жінка і часто супроводжувала свого чоловіка в його подорожах» (місіс Уелдон).
- ✓ «...це був чолов'яга років п'ятдесяти, скоріше довгий, ніж високий, скоріше сухорлявий, аніж худий. Кістлявий, кудлатий, із золотими окулярами на носі – він був із тих людей, які все своє життя залишаються дітьми» (кузен Бенедикт).
- ✓ «...досвідчений мореплавець, один із найвправніших гарпунерів флотилії, мав команду, яка складалася з п'яти матросів та одного новачка» (капітан Халл).
- ✓ «...мав років десь із сорок. Це був чорнявий, сухорлявий, моторний, середній на зріст і, певно, дужий чоловік. Чи мав він якусь освіту? Мабуть, так, це видно було із зауважень, які часом прохоплювались у нього, він ніколи не говорив ні про своє минуле, ані про свою родину» (Негоро).

Розгадати кросворд «Герої роману».

					1.	Д	и	н	г	О							
					2.	п	І	л	і	г	р	и	м				
			3.	г	е	р	К	у	л	е	с						
4.	г	а	р	р	і	С											
				5.	д	ж	Е	к									
						6.	Н	е	г	о	р	О					
			7.	б	е	н	е	Д	и	к	т						

Повідомлення теми, мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.

Ось ми і підійшли до головного завдання нашого уроку: створити портрет літературного героя, скласти його характеристику, з'ясувати у чому привабливість Діка Сенда (Запис дати, теми уроку)

Сприйняття й засвоєння навчального матеріалу.

Слово вчителя з елементами бесіди.

- Коли людину починають вважати дорослою? Мабуть, це визначається не віком, а тим, як поводить ся особистість, які вчинки здійснює. На такі думки наводить образ головного героя роману Жуля Верна «П'ятнадцятирічний капітан» - Діка Сенда.
- Знайдіть у тексті і зачитайте його портрет.

«...був середній на зріст, міцно збудований, чорнявий, із синіми рішучими очима. Робота моряка підготувала його до життєвої боротьби. Його розумне обличчя дихало енергією. Це було обличчя не тільки хороброї, а й завзятої людини...»(підручник ст..132-розділ 2, книга-ст.21)

- Що найбільше вражає в його обличчі? (рішучість і відвага).

Характеристика героя не закінчується описом його зовнішності. Що ще важливо знати, аби нам з'ясувати, який він, цей п'ятнадцятирічний капітан? (авторська характеристика, вчинки героя, його думки, висловлювання, стосунки з іншими героями).

Ми з вами звернемося до самого Діка Сенда .

Інтерв'ю з літературним героєм.

- Розкажіть про своє походження? (Я не знаю, хто мої батьки. Мене ще немовлям підібрав жалісливий перехожий на ріжку піщаної коси Сенді-Гук у Нью-Йорку).

- Чому вас так назвали? (Що означає ваше ім'я та прізвище?) (Ім'я Дік мені дали на честь чоловіка, який мене підібрав, а прізвище – на згадку про місце, де він мене знайшов).

- Де ви виховувалися? (У дитячому будинку).

- Яку мету ви поставили перед собою? (Стати людиною). Що ви маєте на увазі? (Справжня людина – це людина, яка завжди намагається виконати свій обов'язок, допомогти тій, хто цього потребує, не боїться перешкод і наполегливо йде до своєї мети).

- Яка ваша мрія? (Стати моряком). Що, на ваш погляд, необхідно для того, щоб ваша мрія стала реальністю? (Наполегливо навчатися і працювати, щоб з часом поєднати теорію з практикою).

- Яку роль у вашому житті відіграла родина Уелдонів та капітан Халл? (Капітан Халл помітив мене, заприятелював і представив Джеймсу Уелдону, а той віддав до школи у Сан-Франциско).

- Як ви ставитеся до цих людей? (Я вдячний їм і готовий не вагаючись піти заради них у вогонь і воду).

- Ваше відношення до навчання? (Я розумію, що мені потрібно багато знань, щоб стати справжнім моряком, а може, й капітаном. Особливо я люблю географію та історію подорожей. Також збираюся вивчати вищу математику і навігацію).

А зараз звернемося до героїв роману і спитаємо в них, яким вони бачили Діка Сенда.

Виступи учнів.

Капітан Халл.

Одного разу, це було 6 лютого, місіс Уелдон заговорила зі мною про Діка Сенда. Я гаряче хвалив молодого матроса. "Ручаюсь Вам — казав я, — місіс Уелдон, що цей молодий хлопчик буде чудовим моряком. Справді, у нього природний хист до моря. Ось, подивіться на нього, місіс Уелдон. Він несе зараз вахту на кораблі. Скромність та вихованість — в цих двох словах увесь його характер. Що й казати! Він гарний малий. Недарма усі його так люблять. Я певен, що Дік Сэнд коли-небудь стане гордістю американського флота".

Місіс Уелдон.

Зайве говорити, що Дік був безмежно відданий моїй родині. Кілька років я була йому за матір, а малого Джека він любив, мов рідного брата. Серце Діка

сповнилося вдячністю нашій родині. Я знала чого вартий наш вихованець. Я могла спокійно довірити йому Джека. Джек тягнувся до Діка, відчуваючи, що Дік його любить. Дік був середній на зріст, але міцно збудований. Він був дуже рішучий. Дік би пішов у вогонь і воду за тих, хто дали йому освіту. У 15 років Дік міг приймати рішення і доводити свої задуми до кінця. Дік був першим з тих обранців долі, про яких можна сказати, що вони народилися з двома правими руками і двома лівими ногами. Діка змалку вабило море, тому у вісім років він пішов юнгою на корабель.

Джек.

Він мій кращий товариш. Він обіцяв мені показати резинове дерево, якщо я буду гарно себе вести. А також обіцяв пташку, муху, калібрі. Коли ми з мамою потрапили в полон, я дуже сумував за Діком, мені його так не вистачало. Одного дня, коли ми з мамою прогулювались, я побачив дуже високі дерева та подумав, де мій бідний товариш, який би допомагав мені вилазити так високо на щоглу "Пілігрима". Як нам було тоді весело. І ось, нарешті, всі наші пригоди, як здавалось мені, закінчилися. Ми повернулися додому. Через три роки, коли мені виповнилося вісім років. Дік допомагав мені готувати уроки, не покладаючи особистих напружених занять.

- А таким побачили ви Діка Сенда *(малюнки учнів)*.

Бесіда.

- Які риси характеру автор відмічає на початку роману? Як він характеризує поведінку Діка? (жвавий, серйозний, рухливий, спритний, міцний фізично, скупий на слова і жести. Міг приймати рішення і доводити до кінця).(ст..132)
- А чи мав Дік усі необхідні якості, щоб стати справжнім моряком?
- Які риси характеру свідомо виховув у собі Дік? (Відповідальність. «У 15 років хлопець уже міг приймати рішення і доводити до кінця свої задуми» (ст..132) Працьовитість. «Хто з дитячих літ усвідомив, що праця – це закон життя, той

завжди готовий на великі справи і у свій день знайде і волю, і силу, щоб їх здійснити»(ст. 132)

- ***Яким же був Дік Сенд – капітан шхуни «Пілігрим»? «Доля корабля в твоїх руках! Я певна, Діку, що ти врятуєш корабель і всіх нас».***
- Хто залишився на шхуні «Пілігрим» після трагічної загибелі капітана Халла та всієї команди? (На «Пілігримі» не було ні капітана, щоб командувати, ні матросів, щоб виконувати команди. На судні були Дік Сенд, місіс Уелдон, Джек, кузен Бенедикт, Нен, 5 негрів, врятованих з «Вальдека», Негору та собака Дінго).
- Як ви розумієте той факт, що Дік Сенд на «Пілігримі» уособлював усю команду? (Він був капітаном, боцманом, стерничим, матросом).
- Як організував Дік Сенд роботу на кораблі? Як навчав свою непрофесійну і недосвідчену команду матроської справи? (Дік Сенд пояснював, що до чого, командував усіма маневрами на кораблі, не відходячи від стерна).
- Розкажіть про перше зіткнення Діка з Негоро? Чим воно закінчилося? Які риси Діка проявилися в цьому епізоді? (
- З якими труднощами зіткнувся Дік під час командування судном? (Брак досвіду, підступні дії Негоро).
- Доведіть, що Дік все ж таки гідно витримав це випробування. (Витримав бурю, зміг майстерно викинути корабель на берег – «Лийте жир!»).

Таким себе Дік Сенд показав на морі. А яким же був Дік Сенд – провідник на суші?

«Ти маєш бути нашим провідником на суші, як був капітаном на морі»

- Чому провідником на суші став п'ятнадцятирічний Дік, а не 60-річний Том або 30-літній Геркулес, у яких життєвого досвіду, звичайно, було набагато більше? (Тому що у морській подорожі Дік Сенд продемонстрував дуже

цінні людські якості: мужність, сміливість, працьовитість, рішучість, кмітливість, майстерність, відповідальність).

- А що, на вашу думку, допомогло юному капітану перемогти всі випробування морської подорожі? За що подякувала місис Уелдон Діку відразу, як вони живі-здорові висадилися на берег?

(«Мій друже Дік, від усіх нас я дякую тобі за відданість, яку ти виявляв досі»).(ст. 140 – підручник, розділ 14)

- Відданість. Що це за почуття? Від якого слова утворене слово відданість? (Віддавати)

Що значить бути відданим своїй Батьківщині? Своїй справі? Своїм рідним? Дорогим тобі людям? (Віддавати свою любов, сили, час, здоров'я...)

- Який зв'язок мають такі поняття як відданість і відповідальність? (Ти відповідаєш за тих, кому відданий).
- Відданість і самопожертва? (Ти готовий віддати життя за тих, кому відданий).
- І справді, Дік Сенд, «був ладен піти у вогонь і в воду за своїх благодійників». Він відчував величезну відповідальність за життя тих, кого любив і кому був безмежно вдячний. Очевидно, це почуття давало сили юному капітану вести «Пілігрим» через бурі і грози.

Слово вчителя

На минулому уроці ми супроводжували мандрівників з «Пілігрима» у глиб Центральної Африки. Обмануті Негору та Гаррісом, вони розраховували, що ця тяжка подорож закінчиться щасливим поверненням до рідних домівок. Насправді, це був шлях у неволю.

Потрапивши у табір работоргівців, юний Дік Сенд зазнавав величезних страждань. Перехід невольничого каравану від берега Кванзи до Казонде протяжністю 250 миль тривав 38 днів. П'ять тижнів страшних поневірянь і нелюдських мук. Але з перших днів «юнака не турбувала власна доля, злигодні

та муки... Він хвилювався за місіс Уелдон та її сина». Він витримав жах цього переходу тільки тому, що вважав своїм обов'язком врятувати життя тим, кого любив, кому був відданий.

- Єдиний раз під час переходу Дік відчув себе щасливим. Коли саме? (Коли Дінго приніс записку від Геркулеса про те, що місіс Уелдон та її син живі).
- Поясніть, чому Дік Сенд убив Гарріса? Як це сталося? Дік Сенд розумів, що після цього вчинку йому не жити? Чому власне життя перестало бути для нього цінністю? (Він гадав, що місіс Уелдон і Джека немає і живих. «Навіщо жити, коли не можеш нічим стати в при годі тим, кого любиш?» - розділ 9,10 частина 2ст. 227)
- Розкажіть, яку страшну смерть підготував Негору Діку Сенду? Якою була остання думка юнака?
(«Остання моя думка була про вас, про Джека! — роз повідав Дік місіс Уелдон» ,розділ 11-12 ч.2).
- Який план врятування запропонував Дік Сенд? (Тікати річкою на пірозі, вкритій трав'яним навісом).
- Розкажіть, як Дік Сенд врятував своїх супутників від тубільців. Чи можна цей вчинок назвати проявом самопожертви героя?
- Як Дік урятувався від неминучої смерті у нестримному потоці водоспаду? Що допомогло йому вижити? («Він ураз зміркував: перекинута пірога — останній його порятунок». Йому допомогли кмітливість знання).

- Не раз знання і кмітливість виручали юного капітана. І все ж після того, як подорож благополучно закінчилася, Діка Сенда постійно турбувала одна думка. Яка?

(«Якби на борту «Пілігрима» я знав усе, що належить знати справжньому морякові, скількох нещастя можна було б уникнути!»)

І в цьому проявляється неабиякий потяг героя до знань і його віра в те, що Людина повинна багато знати, щоб уникнути в житті помилок і нещастя.

- Якою була подальша доля героя? (Він став сином містера і місіс Уелдон, закінчив з відзнакою мореплавну школу, став капітаном одного із суден Джеймса Уелдона).

Підсумок

Так щасливо закінчилася історія однієї подорожі, яка могла б закінчитися набагато трагічніше, якби серед мандрівників не було юного Діка Сенда, який, втілюючи у собі найкращі риси Людини, зумів перебороти всі труднощі і нещастя.

Чого ж навчив нас Дік Сенд? Які риси вдачі найбільше проявились у Діка Сенда? У чому ж привабливість образу Діка Сенда?

Методом "мікрофону" учні висловлюють свої думки. **«Корабельний штурвал»**

- запис рис характеру навколо нього. (чесний, розумний, справедливий, рішучий, сміливий, сильний, витривалий, чуйний, відданий)

- Хто не зустрічав труднощів, той ніколи не стане справжньою людиною. А які ж риси необхідно виховувати в собі, щоб стати "справжньою Людиною"?
Дайте письмову відповідь на поставлене питання. Напишіть твір-мініатюру на 7-8 речень.

Домашнє завдання. Підготуватись до характеристики Геркулеса.

